

Gdyński Szlak Modernizmu

Trasy zwiedzania – część II

Modernizm Gdyni

Niniejsza mapa stanowi ważne uzupełnienie wydawnictwa Trasy Gdyńskiego Szlaku Modernizmu cz. 1, a zarazem jest kontynuacją projektu mającego na celu zainspirowanie jak największej liczby turystów oraz mieszkańców architekturą międzywojenną Gdyni oraz Pomorza. Jak rozwijał się funkcjonalizm w architekturze Gdyni, możemy doskonale prześledzić na przykładach kamienic powstałych przy ulicy Starowiejskiej w okresie 1932-1939 [Trasa „Nowoczesna Starowiejska”]. Ulica, która jeszcze dekadę wcześniej miała bardziej charakter traktu wiejskiego, przekształca się błyskawicznie w nowoczesną ulicę miejską. Zwarte pierzeje cztero i pięciopiętrowych kamienic, cofnięte poddasza z płaskim dachem, „wolne fasady” oraz „otwarte partery”, w których kwitną handel i usługi, to tylko kilka oznak rewolucji, jaką przeszła Starowiejska, stając się obok ulicy 10 Lutego oraz Świętojańskiej nowoczesną osią „Białej Gdyni”. Symbolem nowoczesnej Starowiejskiej, pozostaje do dzisiaj narożna kamienica Hundsdorffów, zaprojektowana przez Mariana Maślińskiego w 1932 r. w stylistyce architektury okrętowej.

Równie gwałtowną transformację przeszedł obszar „Działek Leśnych” [Trasa „Modernistyczne Działki Leśne”], które do struktur miejskich zostały włączone 1 kwietnia 1933 roku. Nowa dzielnica, rozparcelowana

na zalesionych wzgórzach pomiędzy ul. Leśną od północy (obecnie ul. Wolności), ul. Pomorską od wschodu i ul. Witomińską od zachodu, szybko stała się miejscem konkurującym z Kamienną Górą. Zapotrzebowanie na wygodne i nowoczesne mieszkania generowała rzesza nowo przybyłych do Gdyni urzędników średniego szczebla. Większość zbudowanych w tej dzielnicy domów, reprezentowała nową i modną formację stylową jaką był funkcjonalizm. W zasadzie każda z krętych i wąskich ulic Działek Leśnych, pnących się to w górę to znów schodzących w dół, ma do zaoferowania niezwykle ciekawą architekturę modernistyczną.

Decydujące znaczenie dla dynamiki rozwoju „Białej Gdyni”, miała budowa oraz rosnące międzynarodowe znaczenie Portu Morskiego. Bliskie sąsiedztwo portu i Śródmieścia Gdyni, było jedną z przyczyn powstania bardzo interesującego, kameralnego zespołu architektury mieszkalno-biurowej. „Dom Kranistów”, „Dom Pilotów”, „Dom Robotnika Portowego”, czy w końcu tzw. „Krzywik” [zespół uroczych szeregowców mieszkalnych ukrytych za gmachem Urzędu Morskiego], stanowią wyjątkową, modernistyczną enklawę architektoniczną „na styku portu i miasta”.

Od 2011 roku w ramach projektu Gdyński Szlak Modernizmu są organizowane otwarte, cykliczne spacerunki architektoniczne dla mieszkańców i turystów. Spacerunki prowadzą certyfikowani przewodnicy turystyczni, a także badacze i eksperci gdyńskiego modernizmu.

Gdyński Szlak Modernizmu
Trasy zwiedzania – część II

- Modernistyczne Działki Leśne
- Nowoczesna Starowiejska
- Na styku z portem
- Inne budynki
- ⋯ Obszar Pomnika Historii
- i Informacja turystyczna

Trasa „Modernizm Działek Leśnych”

Działki Leśne położone są na malowniczych, morenowych wzniesieniach, z których w wielu miejscach rozciąga się panorama na miasto oraz Zatokę Gdańską. Obszar ten w okresie międzywojnia stał się miejscem niezwykłej płodnej aktywności gdyńskich architektów oraz budowniczych. W stosunkowo krótkim okresie (1929-1939), powstawała tutaj zróżnicowana nowoczesna zabudowa willowo-mieszkalna, o przewadze architektury modernistycznej, z mniej licznymi przykładami architektury drewnianej (głównie stylu podhalańskiego oraz domów TBO – Towarzystwo Budowy Osiedli).

Rozpoczynając spacer od skrzyżowania ulic Warszawskiej i Wolności, warto się przyjrzeć dwóm kamienicom przy ul. Wolności 1 oraz Wolności 5. Ten drugi obiekt to kamienica narożna Roberta Kolki [2]. Portale wejściowe kamienicy zdobione są sgraffitową dekoracją wzorowaną na hańcie kaszubskiej, której autorką była żona właściciela Elżbieta Kolka. Serce trasy stanowi przecięcie ulic Słupeckiej, Pomorskiej oraz Urszulanek. W tym miejscu na szczególną uwagę zasługuje dom czynszowy Antoniego i Bronisławy Konopków [16], zaprojektowany przez Stanisława Ziółowskiego w stylistyce funkcjonalizmu ekspresyjnego, czy sąsiedni dom czynszowy z 1933 [17], o intrygująco rozczłonkowanej, asymetrycznej bryle, zwieńczonej oknem bulajowym. Z kolei nad ulicą Urszulanek, góruje tajemnicza sylweta opuszczonego domu.

Na trasie znajdziemy liczne przykłady oryginalnych willi modernistycznych z lat 30. w tym np. Willa Romualda i Anny Żukowskich [7], Wacława Bursztyńskiego [8], Józefa Sozańskiego [13] czy Wacława Szczeblewskiego [14] – te dwie ostatnie powstały wg projektów Zbigniewa Kupca. Koniecznie warto zwrócić uwagę na dwa obiekty przy ulicy Nowogrodzkiej. Pod numerem 24 mieści się zbudowana wg projektu St. Żwirskiego willa Alojzego Pawelczyka [12] o oryginalnie zachowanej wyprawie tynkarskiej, zaś pod numerem 41 odnajdziemy dom Juliusza Rubla [11], którego plastyczne ukształtowanie bryły należy do najciekawszych w architekturze mieszkalnej przedwojennej Gdyni.

1. Dom Jereczka
ul. Wolności 1
projektant nieznan
1939-1940

2. Kamienica Roberta Kolki
ul. Wolności 5
proj. Maksymilian Zusk
1932-1933

3. Kamienica K. Brandta
ul. Wolności 9,
proj. Stanisław Żwirski
1935

4. Dom Tekli Świerczyńskiej ↑
ul. Wolności 20A
proj. arch. Jan Goździewski
1937-1938

5. Dom Władysława Perlickiego
ul. Wolności 22
proj. arch. Jerzy Müller
1936-1937

6. Dom Romualda Żukowskiego
ul. Tatrzańska 5
proj. arch. Jerzy Müller
1936-1937

7. Willa Romualda i Anny Żukowskich
ul. Tatrzańska 19
proj. arch. Jerzy Müller
1938

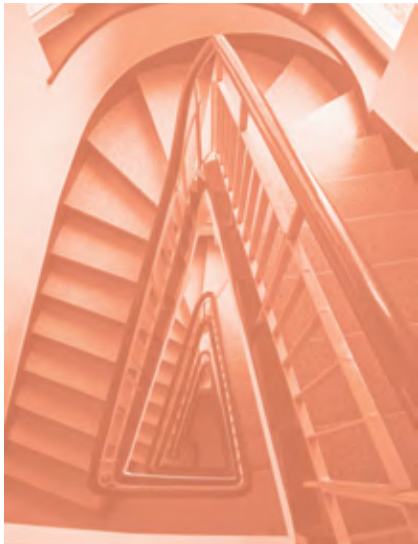
8. Willa Wacława Bursztyńskiego
ul. Tatrzańska 8
proj. arch. Tadeusz Jędrzejewski
1935

9. Willa Globiszów
ul. Tatrzańska 16
proj. Z. Rutkowska-Globiszowa
1936-1937

Dom mieszkalny, Słupecka 11

10. Dom bliźniaczy Leokadii Granebauer-Grewicz i Ludwika Podkomorowskiego
ul. Tatrzańska 55/57
proj. arch. Stanisław Ziółowski
1933-1934

11. Dom Juliusza Rubla ↑
ul. Nowogrodzka 41
proj. arch. Władysław Grodzieński
1938

12. Dom Józefa Sozańskiego
ul. Nowogrodzka 30
proj. arch. Zbigniew Kupiec
1939-1940

13. Dom Alojzego Pawelczyka
ul. Nowogrodzka 24
proj. arch. Stanisław Żwirski
1933-1934

14. Dom Wacława Szczeblewskiego - Pomorska Szkoła Sztuk Plastycznych
ul. Pomorska 18
proj. arch. Zbigniew Kupiec
1933

15. Dom Rogowskich i Szewczyków
ul. Zakopiańska 4-4a
arch. Stanisław Ziółowski
1938-1939

16. Dom czynszowy Bronisławy i Antoniego Konopków
ul. Słupecka 9
proj. arch. Stanisław Ziółowski
1937-1938

17. Dom mieszkalny
ul. Słupecka 11
1933

w pobliżu:
18. Dom Zofii i Zygmunta Kościańskich
ul. Olsztyńska 26
proj. arch. Włodzimierz Prochaska
1938-1939

19. Dom Stanisława Mocka
ul. Olsztyńska 28
proj. Maksymilian Zusk
1934-1935

20. Willa Karola Neymana
ul. Pomorska 56
arch. Feliks Godlewski
1935-1936

Trasa „Starowiejska nowoczesna”

Ulica Starowiejska (dawna Wiejska) stanowi przykład stosunkowo udanej koegzystencji i styku różnych epok i nurtów architektonicznych. Tutaj narodziła się pierwsza miejska kamienica w Gdyni o wysokości czterech kondygnacji [ul. Starowiejska 9] wybudowana w 1929 roku przez Józefa Tutkowskiego. Niedługo później powstała najwyższa wówczas w tej części Polski (pięć kondygnacji oraz mieszkalne poddasze) narożna kamienica Antoniego Jaworowicza,

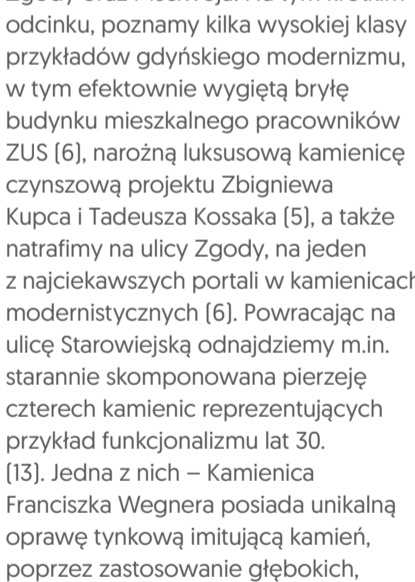

Kamienica Spółdzielni Mieszkanowo-Budowlanej „Pożytek 2”

zwieńczona pierwotnie miniaturą Statuy Wolności [Starowiejska 47]. Początek lat 30. to jednak wyraźny odwrót od stylistyki kamienic tradycyjnych, czerpiących głównie ze stylów letniskowych i historycznych. Starowiejska odważnie wkracza w erę nowoczesności.

Do kamieni milowych rozwoju gdyńskiego modernizmu zalicza się kamienicę „Pożytek 2” [2]. Była to dopiero druga w Gdyni realizacja, która łączyła konwencję umiarkowanego modernizmu z funkcjonalizmem. Kamienica ta posiada już płaski dach, cofniętą uskokowo ostatnią kondygnację tworzącą efektowny taras, dodatkowo metalową balustradę oraz półcylindryczne balkони. Parter zajmowały sklepy, zaś zarówno projekt witrzyn i portalu w parterze, jak i rysunek fasady z rytmem okien i lizen, zwracają uwagę swoją geometryczną estetyką. Efektowne akcenty geometryczne odnajdziemy także w bramie wjazdowej oraz klatce schodowej kamienicy Augustyna Grzenkiewicza [4]. Początek spaceru ulicą Starowiejską warto urozmaicić krótką pętlą biegnącą ulicą 3 Maja, Zgody oraz Mściwoja. Na tym krótkim odcinku, poznamy kilka wysokiej klasy przykładów gdyńskiego modernizmu, w tym efektownie wygiętą bryłę budynku mieszkalnego pracowników ZUS [6], narożną luksusową kamienicę czynszową projektu Zbigniewa Kupca i Tadeusza Kossaka [5], a także natrafimy na ulicy Zgody, na jeden z najciekawszych portali w kamienicach modernistycznych [6]. Powracając na ulicę Starowiejską odnajdziemy m.in. starannie skomponowaną pierzeję czterech kamienic reprezentujących przykład funkcjonalizmu lat 30. [13]. Jedną z nich – Kamienica Franciszka Wegnera posiada unikalną oprawę tynkową imitującą kamień, poprzez zastosowanie głębokich, asymetrycznych nacięć w płytach betonowych, wzmocnionych żółtymi smugami. Bez wątpienia perła

16. Dom czynszowy Bronisławy i Antoniego Konopków
ul. Słupecka 9
proj. arch. Stanisław Ziółowski
1937-1938

Kamienica Marty Bytomskiej

5. Kamienica Piotra i Marii Cichońskich oraz Henryka Ziegenhirte
ul. 3 Maja 21
proj. Zbigniew Kupiec i Tadeusz Kossak
1938-1939 [część od strony ul. Zgody powstała po wojnie]

6. Budynek mieszkalny ZUS
ul. 3 Maja 22
proj. Roman Plotrowski
1935-1936

7. Kamienica Marty Bytomskiej
ul. Zgody 4-6
proj. Wincent Adamski
1931-1932

8. Kamienica Franciszka i Genowefy Petrymusz
ul. Mściwoja 7-9
proj. Włodzimierz Prochaska
1935-1936

9. Kamienica Stefana Załęskiego
ul. Mściwoja 3
proj. Wacław Tomaszewski
1935-1936

10. Kamienica Antoniego Małeckiego
ul. Starowiejska 34
proj. Zbigniew Kupiec i Tadeusz Kossak
1936-1937

11. Kamienica Augustyna Grzenkiewicza
ul. Starowiejska 32
proj. Jan Bochniak
1936-1937

12. Kamienica bliźniacza Jana Trybusa oraz Franciszka Wegnera
ul. Starowiejska 28
proj. Jan Goździewski
1938-1939 [część Franciszka Wegnera dokończona w czasie wojny]

3. Gmach Miejskich Zakładów Elektrycznych
ul. 3 Maja 14a
[brama od ul. Starowiejskiej]
1931-1932

4. Kamienica Jana Skwierca
ul. Starowiejska 37
proj. Jerzy Müller oraz Stefan Reychman
1935-1936

15. Kamienica Juliusza i Heleny Hunsdorffów
ul. Starowiejska 7
proj. Marian Maśliński
1932-1933, rozbudowa: 1935-1936

Trasa „Na styku z portem”

Spacer tą trasą najlepiej rozpocząć u zbiegu ulicy Portowej i Św. Piotra przy której stoi ciekawa kamienica Elzy Elsnerowej [1]. Uskokowa kompozycja bryły nasuwa skojarzenia z niektórymi portalami wejściowymi kamienic modernistycznych.

Podążając ulicą Węglową w kierunku portu, opuszczamy zwartą miejską zabudowę i wkraczamy w tereny „pogranicza”, dla których typowe jest pomieszczenie tak stylów, jak i funkcji. Już na początku ulicy Chrzanowskiego wylania się dawna zabudowa wiejska, która następnie przechodzi w nowoczesną zabudowę wielorodzinną przeznaczoną dla pracowników portu, Straży Pożarnej czy urzędników górującego nad okolicą gmachu Urzędu Morskiego [9].

Wokół dominującej bryły Urzędu Morskiego z 1927 powstała niewielka, acz bardzo ciekawa architektonicznie, modernistyczna enklawa mieszkaniowa. Od strony zachodniej, schowany za gmachem Urzędu Morskiego, rozciąga się malowniczy „Krzywik” [10] – zespół kameralnych piętrowych domów szeregowych z 1929 roku projektu Juliusza Mrozowskiego. Tylko kilkadziesiąt metrów dalej wzniesiono wg projektu arch. Władysława Downarowicza „Dom Pilotów” [6], efektowny, od południa zatopiony w zieleni, budynek mieszkalny z lat 30. o rzucie w kształcie litery „L”. „Stacja Pilotów” posiadała m.in. własną pralnię, magiel, nowoczesny schron oraz ogród rekreacyjny pod stałą opieką ogrodnika portowego.

Dom Pilotów

Od strony wschodniej trasy warto zwrócić uwagę na funkcjonalną bryłę „Domu Kranistów” [4] projektu Janusza Pławińskiego oraz „Dom Strażaków” - budynek mieszkalny pracowników Straży Portowej [7], którego górny taras stanowił zarazem punkt obserwacyjny. Całość tej enklawy dopełniają dwa bliźniacze budynki wielo mieszkaniowe dla urzędników morskich przy ul. Chrzanowskiego 11 i 13 [8], tworząc wspólnie z Urzędem Morskim ciekawe założenie urbanistyczne.

1. Kamienica Elzy Elsnerowej
ul. Portowa 3
proj. arch. Eugeniusz Maciejewski
1935-1936

2. Kamienica Czyszowa ↑
ul. Świętego Piotra 19
proj. arch. Michał Bojakowski
oraz arch. Bronisław Wondrausch
lata 30.

3. Dom Robotnika Portowego
m.in. siedziba związków zawodowych
ul. Węglowa 15
lata 30.

4. Dom Kranistów
ul. Węglowa 13
proj. Janusz Pławiński
1935

5. Budynek biurowy UNIPIL
ul. Warsztatowa 12/róg
Chrzanowskiego
proj. NANU Architekci,
arch. Maciej Nagórski
2013

6. Dom Pilotów
dawny zespół mieszkalny pilotów
morskich
ul. Bernarda Chrzanowskiego 14
proj. arch. Władysław Downarowicz
lata 30.

7. Dom Strażaków
budynek mieszkalny straży portowej
ul. Bernarda Chrzanowskiego 17
projektant nieznan
lata 30.

8. Bloki Mieszkalne
ul. Bernarda Chrzanowskiego 11, 13
proj. arch. Adam Kuncewicz
lata 30.

9. Budynek Urzędu Morskiego
ul. Bernarda Chrzanowskiego 10
proj. arch. Adam Ballenstedt
1927, rozbudowa 1936

„Krzywik” z gmachem Urzędu Morskiego w tle

10. „Krzywik”
szeregowiec mieszkalne
ul. Bernarda Chrzanowskiego 10B
proj. Juliusz Mrozowski
1929

11. Dom Urzędników Morskich
ul. Bernarda Chrzanowskiego 12
lata 30.

Autorzy zdjęć:

Przemysław Kozłowski
Anna Szydłowska
Monika Mielczarek

Specjalne podziękowania:

Koncepcje tras: „Na styku z portem” oraz „Modernizm Działek Leśnych” powstały dzięki współpracy z ekspertami, badaczami modernizmu – Weroniką Szerle i Marcinem Szerle (Działki Leśne) oraz Anną Orchowską-Smolnińską („Na styku z portem”).

